

Podezření na spáchání trestného činu (týrání)

Mgr. Lucie Hermánková,
vedoucí Linky pro rodinu
a školu

Linka
pro rodinu
a školu

V minulém čísle časopisu Školní poradenství v praxi jsme se zabývali řešením akutních situací ve školním prostředí (článek Náhlé neštěstí ve škole i venku – Pomoc po telefonu na Lince 116 000), který následoval po představení činnosti Linky pro rodinu a školu 116 000 (článek Linka 116 000 aneb Když si nevíte rady). Dnešní příspěvek navazuje na tematiku akutních situací a představuje možnosti využití pomoci Linky 116 000 na příkladu situace, kdy pedagog zjistí, že je žák zbit svým rodičem (v širším pohledu, když se pedagog dozví o spáchání trestného činu vůči nezletilému dítěti).

Nejčastěji se na Linku pro rodinu a školu 116 000 s obdobným tématem obrací buď rovnou třídní učitel/učitelka, nebo metodik/metodička prevence či výchovný poradce školy (někdy i školní psycholog/psycholožka, pokud je škola má). Pokud se jedná o nestandardní, komplikovaný či opakovaný případ, který se již dostal až k vedení školy, volají zástupci/zástupkyně či přímo ředitel/ředitelka školy. Jako každý občan, tedy jako kdokoli (respektive zvláště jako pedagogický pracovník/pracovnice), bychom měli vědět, že **v souvislosti s nezletilými dětmi se na nás vztahuje povinnost přezkázat tyto trestné činy: zabití, vražda, těžké ublížení na zdraví, pohlavní zneužití, znásilnění, zneužití dítěte k výrobě pornografie a týrání svěřené osoby.**

V popolední době všedního pracovního dne se na nás obrátila třídní učitelka, která si potřebovala ujasnit, jaký nevhodnější postup zvolit v případě svého žáka 3. třídy. Zaznamenala totiž nečekanou bouřlivou emoční reakci chlapce poté, co dostal pětku z první čtvrtletní souhrnné písemné práce z matematiky. Věděla, že chlapec má s matematikou potíže, ale „na propadnutí“ nebyl, vycházela mu celková známka mezi trojkou a čtyřkou. O přestávce si s chlapcem domluvila, že si o písemce během polední pauzy promluví a situaci proberou.

Během následného rozhovoru paní učitelka zjistila, že chlapec se bojí jít se známku z matematiky v žákovské knížce domů. Obával se otce, respektive trestu, který

bude následovat. Otec totiž chlapci slíbil, že za každou pětku dostane výprask. Bohužel nešlo jen o sliby. Chlapec před několika dny výprask opravdu dostal, za pětku z angličtiny. Výprask byl proveden páskem a s takovou razancí, že měl chlapec krvavé podlitiny a modřiny, hlavně na stehnech a hýždích (viditelné a jasně patrné byly na předloktí levé ruky, stehna a hýždě chlapci paní učitelka neprohlížela, spolehla se na jeho tvrzení).

Paní učitelka třídu přebírala tento školní rok, takže rodinu chlapce příliš neznala. Proto ji napadlo se zeptat, jak to u nich doma obvykle chodí, jak často chlapec od otce „dostává“. Zjistila, že obdobnému výprasku chlapec neujde při různých příležitostech asi tak jednou až dvakrát měsíčně, a to minimálně od 1. třídy. Nové bylo jen to, že výprask má následovat po každé pětce v žákovské knížce. Chlapec na dotaz sdělil, že o tom nikdo neví, pouze máma. V létě se jej máma snažila před otcem bránit, ale otec se jen o to víc rozzuřil a dostala pár facek i ona.

Paní třídní učitelka zcela lidsky chtěla chlapci pomoci (nechtěla, aby byl opět zbit otcem, a zdráhala se chlapce „jen tak“ pustit domů jako obvykle). Dále věděla, že tohle už je moc, že by se to mělo „hlásit“ (ale kam přesně a co konkrétně?). A také si uvědomovala, že situace v rodině chlapce je zřejmě dlouhodobě neúnosná jak pro chlapce, tak pro matku. Bylo tedy třeba rozdělit, co je nyní nejnnutnější, co nejdříve a co potom, stanovit priority a rozdělit řešení na jednotlivé kroky.

Za těchto okolností je nutné dítěti poskytnout ochranu, respektive zabránit dalšímu týrání dítěte. Vzhledem k situaci (týráné nezletilé dítě, u kterého bezprostředně hrozí další týrání) a času (pracovní den brzy odpoledne) se jeví jako nejvhodnější postup neprodleně oznámit skutečnosti místně příslušnému OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí), zejména z toho důvodu, že během pracovního dne lze snáze zajistit, aby za nezletilým dítětem přímo do školy dorazil sociální pracovník či sociální pracovníce a hovořili s ním ještě předtím, než dítě opustí bezpečnou půdu školy. Do gesce OSPOD totiž spadají všechny ohrožené nezletilé děti nacházející se na území ČR (viz zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Pracovníci OSPOD mají s řešením obdobných situací zkušenosti (na rozdíl od pedagogů je to pro ně běžná náplň práce, jsou na tomto poli odborníky) a postupují jak v zájmu dítěte, tak podle platné legislativy. Navíc jsou oprávněni s nezletilým dítětem hovořit o samotě a činit kroky vedoucí k nápravě celé situace. Po rozhovoru s nezletilým dítětem je pak na odpovědnosti OSPOD vyhodnotit rizika a jednat.

V této konkrétní kazuistice jsme s paní učitelkou probrali první krok, dostala přesné údaje: kam a komu konkrétně na OSPOD volat, jaké informace telefonicky předat a jak požádat o příjezd OSPOD do školy. Chlapec zůstal během telefonátu v kanceláři sekretářky, která se o něj postarala. Velmi jsme ocenili její přístup, že je ochotná situaci řešit a chlapci pomoci. Také během rozhovoru s chlapcem velmi vhodně zjistila potřebné informace, které vedly k nutnosti řešit situaci ihned, bez prodlení. Bylo nutné informace předat tam, kde je možné získat okamžité nástroje vedoucí k řešení, a mezitím zajistit bezpečí chlapce (postarat se o jeho potřeby a zajistit přítomnost zletilé osoby na půdě školy).

Paní učitelka posléze volala zpět s tím, že sociální pracovníce OSPOD vyrazí do školy, bude tam během hodiny. Probrali jsme, co bude pravděpodobně po návštěvě OSPOD následovat a co paní učitelka musí udělat ještě toho dne. Bezpečí dítěte bylo zajištěno, takže bylo třeba se postarat o dopad situace na školu. V takovém případě je třeba informovat vedení školy o tom, co od chlapce učitelka zjistila, a o příjezdu OSPOD do školy. Zjištěné informace je dobré zaznamenat konkrétně a písemně. Zápis poslouží jako podklad pro písemné oznámení pro OSPOD (nejlépe jasně prokazatelným způsobem doručit e-mailem či dopisem, což může oficiálně učinit např. vedení školy) a také jako zápis uložený v osobním spisu žáka.

V uvedeném konkrétním případě sociální pracovníce po příjezdu krátce hovořila s paní učitelkou, pak o samotě s chlapcem. Následně chlapce vzala na vyšetření k pediatrovi (jak v zájmu ošetření či vyloučení dalších závažných zranění, tak v zájmu zdokumentování rozsahu zranění a lékařského záznamu do zdravotní karty chlapce). Teprve poté v doprovodu PČR (Policie České republiky) jela s chlapcem do rodiny, aby mohla promluvit jak s otcem, tak s matkou. Jelikož zranění zjištěná pediatrem potvrzovala podezření na spáchání trestného činu týrání svěřené

osoby, spojila se sociální pracovníce s PČR, čímž celou věc předala orgánům činným v trestním řízení, které dál postupovaly dle trestního zákoníku a věc začaly vyšetřovat. Samozřejmě i sociální pracovníce sama dál postupovala podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí a učinila nejprve opatření spadající do díky OSPOD (kam může spadat opatření týkající se nezletilého dítěte, rodiče či celé rodiny) a následně podala návrh k soudu v zájmu chlapce (návrh na předběžné opatření – svěřením nezletilého dítěte do péče babičky).

Dále se situace chlapce mohla vyvíjet velmi různě. Buď se práce s rodinou podařila, otec nahlédl na své jednání a chlapec se mohl vrátit zpět do rodiny, nebo se matka rozhodla pro rozvod a chlapec byl svěřen do její péče, nebo chlapec zůstal v péči babičky a rodičům byl stanoven styk s ním, nebo vše selhalo, rodina se rozpadla a OSPOD hledal nejlepší možnost, jak péči o chlapce zajistit. Tak daleko můžeme jen těžko dohlédnout, ale co lze, je dobře se v akutní situaci ohrožení dítěte zorientovat a nebát se podniknout kroky, které jsou jak v zájmu dítěte, tak v zájmu toho, kdo nyní už o situaci dítěte ví a má povinnost konat.

Na tomto místě je třeba zmínit, že akutní situaci chlapce bylo třeba řešit na dvou úrovních – jak podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí (OSPOD), tak podle trestního zákoníku. Tím, že paní učitelka zajistila okamžitý zásah OSPOD, už nebylo třeba, aby škola řešila přesah na pole trestního zákoníku, ten již zajistil OSPOD sám.

Pokud by se příběh odehrál za jiných (zejména časových) okolností, byly by jednotlivé kroky lehce odlišné, ale podstatné body zůstávají stejné. **Prioritou je zabránit dalšímu týrání dítěte a zajistit jeho bezpečí.** To lze učinit buď oznámením na OSPOD (předáním celého případu OSPOD, nejlépe písemně a dokazatelně), nebo oznámením orgánům činným v trestním řízení (PČR či státní zastupitelství). Například pokud by bylo dítě zraněno rodičem, má přednost ochrana života a zdraví, tj. primární je zajistit lékařské ošetření dítěte (nikoli informovat rodiče, zvláště pokud rodič sám úmyslně zranění dítěte způsobil). Pokud by paní učitelka týrání chlapce zjistila mimo běžnou provozní dobu OSPOD (tj. nikoli od pondělí do pátku přes den) a hrozilo by, že chlapec bude doma opět zbit, nelze postupovat jinak, než oznámit situaci na PČR. PČR může nejen zajistit bezpečí chlapce, ale hlavně může přivolat OSPOD v pohotovostním režimu (což škola ani běžný občan nemohou) a ve spolupráci s OSPOD řešit situaci i o víkendech, večer a v noci.

Týrání nezletilého dítěte je jednoduše jev, se kterým se jako pedagogičtí pracovníci ve své praxi setkáváte či můžete setkat, a je třeba se k jednotlivým případům postavit čelem a být ochotni je začít řešit, byť to přinese nemalou emoční, administrativní a časovou zátěž. Nicméně teď už víte, že v případech týrání má každý občan, který se o tomto trestném činu hodnověrným způsobem dozví, povinnost ho překazit. Z kontextu situace, kterou paní učitelka zjistila, se jednalo o § 198, týrání svěřené osoby (viz zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Žádný zákon samozřejmě nemůže nikoho nutit, aby trestný čin překazil sám (např. nápad, že by paní učitelka v dobré víře otci chlapce domluvila, aby používal jiné, vhodnější výchovné metody, by mohl být velmi riskantní, neboť by mohla ohrozit nejen sebe, ale i své blízké). Také není povinností občana rozlišovat, zda se jedná, či nejedná o trestný čin (což mohou relevantně posoudit až orgány činné v trestním řízení, tím se paní učitelka nemusí vůbec zatěžovat).

Pokud má občan podezření, že vůči nezletilému dítěti bylo spácháno, je páčáno nebo se chystá být páčáno jednání připomínající vyjmenovaný trestný čin (viz výše), oznamuje své podezření, čímž plní svou zákonnou povinnost. Ano, jedná se opravdu nejen o budoucnost (bude se zřejmě dít) či přítomnost (právě se děje), ale i minulost (dělo se). Směrem do minulosti se povinnost oznámit již proběhlý čin vztahuje na tyto trestné činy: vražda, těžké ublížení na zdraví, zneužití dítěte k výrobě pornografie a týrání svěřené osoby. Paní učitelka by se tedy měla zachovat stejně, pokud by se dozvěděla o týrání nezletilého dítěte byť i jen v jednom jediném čase (dělo se / děje se / bude se dít), přestože v naší kazuistice se dozvěděla o všech třech dějích najednou. Povinnost překazit trestný čin může občan splnit už jen tím, že oznámí skutečnosti, které se dověděl (a paní učitelka konzultovala právě toto, komu a co oznámit, tedy posloupnost kroků, a také způsob, tj. jak postupovat vůči situaci dítěte co nejcitlivěji).

V podobných případech doporučujeme využívat služeb státního systému, který je k tomu určen, a tím je OSPOD nebo v akutních život a zdraví ohrožujících případech

PČR. Oznámení může podat orgánům činným v trestním řízení pouze fyzická osoba, a to tak, že buď podá (písemně) trestní oznámení, či ohlásí (ústně) své podezření na spáchání trestného činu na služebně PČR či státním zastupitelství.

V případě, že jste řadový zaměstnanec školy, je v zájmu všech zúčastněných (nezletilého dítěte, jeho rodiny, vašeho i školy) vhodné, aby bylo o případu informováno vedení školy (nebo pro tuto problematiku stanovení zástupci, kteří zodpovědnost za vyhodnocení nutnosti informovat vedení školy tímto berou na sebe), obzvláště pokud do školy přichází sociální pracovník, doprovázíte nezletilé dítě k pediatrovi či sám/sama jako fyzická osoba podáváte nebo zvažujete podat trestní oznámení. Předjedete tím situaci, kdy někdo „zvenčí“ kontaktuje ředitele/ředitelku školy a vedení nebude vědět, že se „u něj na škole“ něco takového děje (např. do ředitelny přiběhne rozrušený či plačící otec nebo matka nebo přijde či zavolá pracovník/pracovnice OSPOD nebo PČR).

Jelikož jako pedagogičtí pracovníci problematiku podezření na spáchání trestného činu neřešíte každý den a nejste (ani nelze požadovat, abyste byli) v tomto oboru odborníky, **můžete využít okamžité konzultace např. s Linkou pro rodinu a školu 116 000, zorientovat se a probrat optimální postup, naplánovat jednotlivé kroky přiléhavě konkrétnímu řešenému případu.** Přejeme vám, abyste podobných případů museli řešit co nejméně, a kdybyste už museli, dopřejte si možnosti nebýt na situaci sami a zavolejte nám – zdarma a kdykoli.

||

KNIŽNÍ TIP

Jak podpořit dítě s problémovým chováním ve škole

Z pohledu dítěte, rodiče a učitele

Jana Divoká a kol.

Devět příběhů dětí, rodičů a učitelů, které ukazují co nejširší spektrum „problémového chování“ (nejen) ve škole. Prostřednictvím těchto příběhů se autoři snaží naznačit, v jakých směrech mohou různé druhy „problémového chování“ ovlivňovat život dítěte, jeho rodiny a lidí, kteří se podílejí na jeho vzdělávání. Zároveň deklarují přesvědčení, že si každé dítě zaslouží naši podporu a žádná situace není tak špatná, abychom v ní nemohli najít alespoň špetku naděje na možné řešení. Každý příběh je vyprávěn ze tří různých perspektiv (dítěte samotného, rodiče a učitele). Za příběh jsou vždy řazeny otázky pro rodiče a vychovatele a tipy, které mohou pomoci nalézt řešení dané situace. Na závěr najdeme pohled odborníka a ukázky konkrétních aktivit ve škole i doma.

Knihu můžete objednávat na www.pasparta.cz.

